

Perislav Petrić
Split

PRAVILA BRATOVŠTINE SVETOGA ROKA U SPLITU NA HRVATSKOM JEZIKU

(u povodu 540. obljetnice osnivanja bratovštine)

UDK 800.87:801:313

Rad primljen za tisak 24. svibnja 1991.

Čakavska rič, Split 1991, br. 1

Tragove udruženja kršćana laika nalazimo na Istoku u 4. stoljeću, a na Zapadu u 7. stoljeću. U naše krajeve ova društva dolaze preko Jadrana. U hrvatskim dokumentima susrećemo ih pod nazivima *bratovštine*, *bratimštine*, *brašćine*, *bratimstva*, *bratsva*, *skule* ili *fratrije* prema latinskom *fraternitates*. Njihovi članovi su *braća*, *bratimi* ili *braćenici*, a žene članice *sestrime* ili *sestre*.

Da je u Splitu u 12. stoljeću bilo bratovština svjedoči splitska pokrajinska sinoda iz 1185. g. U dugoj povijesti Splita zabilježio sam do 70 (sedamdeset) bratovština. Do dolaska Splita pod mletačku upravu 1420. g. u gradu je djelovalo najmanje 12 (dvanaest) bratovština. Svaka je imala svoja pravila, koja su se najčešće nazivala matrikulama. Matrikula je utvrđivala svrhu udruživanja i odnose među bratimima, a prema vremenu postanka i staležu bratima bile su napisane latinskim, talijanskim ili hrvatskim jezikom. Svaka bratovština nosila je naslov nekog nebeskog zaštitnika i u pravilu vodila je brigu o njegovoj crkvi ili oltaru, pa se dobrim dijelom bratovštinama ima zahvaliti što je Split mogao održavati velik broj crkava, crkvice ili oltara po crkvama.¹

¹ P. Petrić: Bratovštine — najstariji oblik apostolata laika, *Naša sinoda*, br. 1, Split 1984, str. 7; I. Ostojić: Stara bratovština Presv. Tijela Kristova u Splitu, *Bogoslovska smotra*, XLV, br. 4, Zagreb 1975, str. 480; G. Novak: Split u Marulićevo doba, *Zbornik M. Marulića JAZU*, Zagreb 1950, str. 109; K. Zorić: *Le confraternite in Dalmazia*, Roma 1949, passim.

Polovicom 15. stoljeća osniva se u Splitu bratovština sv. Roka, koja 6. kolovoza 1451. g. donosi prvu matrikulu. Ovo je jedina splitska bratovština koja u vrijeme osnivanja nema ni crkve ni oltara svoga zaštitnika. Tko je sv. Roko, čije je štovanje vrlo rano rašireno po zapadnoj Europi, i to prije nego je njegov kult službeno bio potvrđen od Crkve? Potražimo odgovor u njegovu životopisu koji ga naziva »božjim hodočasnikom i iscjeliteljem bolesnih«.² Njegov životopis djelomično prikazuje događaje i nevolje koje su pratile Europu od rođenja sv. Roka, polovicom 14. stoljeća, a ove su gotovo jednake onima u nas. Životopis donosi ilustriran pregled života našeg sveca i u tridesetak naslova pregled događaja vezanih uz njegov život. Prvi i najstariji »život« sv. Roka napisan je talijanskim jezikom prije 1484. g. kada je donesen i sačuvan njemački prijevod, čuva se u biblioteci u Nürnbergu. Iste 1484. g. venecijanski aristokrat Francesco Diedo sakupio je i objavio razne usmene i pismene predaje o svecu. Neki Hercule Albiflorius iz grada Udine 1494. g. objavljuje još jedan životopis. Uz ove životopise postoje brojne legende. Ovi najstariji životopisi omogućili su povjesničarima da utvrde najvjerojatnije datume i da izvuku najvažnije događaje koji su pratili život sv. Roka. U nastavku donosim sažetak iz životopisa s posebnim naglaskom na epidemijama kuge koje su od rođenja sveca, za života i kasnije harale Europom i našim Splitom.

Hagiograf se odmah u početku pita: kako je jedan nepoznat mladić, koji nije ostavio ni riječi, ni zapisa, mogao biti tako u kratkom vremenu, poslije svog kratkog života, zazivan svecem, i to na čitavu Zapadu? Zaista, već od polovice 15. stoljeća slavi se na dan 16. kolovoza, ne samo u Maguelonne-u, njegovoj prvobitnoj biskupiji, nego na čitavom ovom području sve do Njemačke.

Roko je rođen 1350. g. u Montpellieru u Francuskoj. Otac mu umire 1365. g. Te godine Roko upisuje studij na sveučilištu, a iste godine mu umire majka. Godine 1367. kreće na hodočašće i u Rimu je 1368. g. Na povratku se zaustavlja u Lombardiji, 1372. g. se u Piacenzi susreće s kužnim bolesnicima koje njeguje, pa tada i sam oboli, zatim je u Vogheri i tu 1375. g. bude uhićen, optužen kao uhoda u službi pape. Poslije pet godina tamnovanja u zatvoru umire 1380. g. Teška je vremena proživljavala Europa za svečeva života: avinjonsko sužanjstvo, raskol u Crkvi, stogodišnji rat, ratove između Engleske i Francuske, ratove po Italiji između gradova, građanski rat u Engleskoj... To je bilo vrijeme pošasti kuge, potresa i gladnih godina... U to vrijeme su živjeli veliki umovi Giovanni Boccaccio, Francesco Petrarca, zatim Katarina Sienska koja je uspjela papu Grgura 1377. g. vratiti iz Avignona u Rim...

Montpellier, rodno mjesto sv. Roka, od 11. stoljeća se razvio u trgovački grad pa je trgovao s najvećim trgovačkim gradovima onog vremena. Često je mijenjao gospodare. Godine 1349. kupio ga je francuski kralj, pa je godinu kasnije Roko rođen kao francuski građanin. Montpellier je upoznao nasilja vjerskih ratova, a nije bio pošteđen ni od pošasti kuge.

Roch je porodično ime (patronim) u Montpellieru i gradski registri bilježe konzula Jean Rocha 1348. g., pretpostavlja se da je taj bio otac našeg sveca. Ta je porodica porijeklom iz Katalonije i tu se nastanila početkom 13. stoljeća, trgovala s Istokom i sudjelovala u javnim poslovima. Rokova majka gospoda Libère porijeklom je iz Avignona.

² M. H. Sigaut: *Saint Roch, Pelerin de Dieu, secours des malades*, Paris 1983, passim.

jeklom je iz Lombardije (?). Roditelji našeg Roka, veoma pobožni, zaštitnici siromaha, nakon duga čekanja i velikih molitava dobili su Roka i podigli ga do njegove petnaeste godine, tada su umrli i Roko je na studiju.

Rodni Rokov grad bio je glasovit po studiju medicine na mjesnom sveučilištu osnovanom 1221. g. To sveučilište su pohađali studenti sa svih strana Europe. Medicina i kirurgija su se studirale paralelno. Sv. Roko je pohađao taj studij.

Od svih nevolja koje se spominju za njegova života zaustavit ćemo se na kugi. Najraširenija i najsmrtonosnija epidemija kuge harala je Europom 1348 – 1350. g., u vrijeme rođenja sv. Roka. Od tog vremena povremeno hara Europom sve do 19. stoljeća. Ta pošast iz 1350. g. pomorila je trećinu stanovništva Europe. Došla je u Europu s Orijenta. U vezi s njom kroničari su zapisali: »Ljeta Gospodnjeg 1347. uoči mjeseca siječnja, tri galijske natovarene raznim mirodijama i drugom trgovačkom robom, pristale su u luku Genovu, došavši u velikoj žurbi s Orijenta, ali užasno zaražene. Denovljani, vodeći računa o tome, potjerali su ove brodove iz luke uz pomoć plamenih strijela koje su bacali iz raznih naprava, jer se nitko nije usuđivao doći s njima u dodir i tako se izravno izložiti smrti. Ti brodovi bijahu tjerani iz luke u luku, tako su za sobom, uzduž cijelog puta sijali takovu epidemiju da je o njenom širenju među ljudima bilo užasno ne samo povjerovati nego čak i pričati.« (Luis de Boeringen, pismo pisano u Avignonu 1348.) Epidemija je izluđivala ljude i kroničari ističu: »Strah od smrti paralizirao je sve druge instinkte... roditelj napušta svoje dijete... žena svog muža... brat svoga brata... svi žive u neprestanoj tjeskobi...« (Agnolo de Tura). »Milosrđe bijaše mrtvo« (Guy de Chauliac). Kuga je zarazna bolest izazvana bacilom *Yersinia Pestis* (otkriven 1894. g.). Prenosi je buha štakora ubodom, poslije 2–4 dana raste temperatura do 40 °C s povraćanjem i umorom, te bolovima u čitavom tijelu. Bol se lokalizira u predjelu limfne žlijezde, najčešće u preponama, gdje se stvara bubon, otekline limfne žlijezde. Ako se otekline počne gnjiti bolesnik se može nadati ozdravljenju. Životopisci navode da je sv. Roko prebolio tu bubonsku kugu. Manje krvarenje pod kožom označuje fatalan ishod »crne kuge«. Plućna kuga prenosi se kapljicama prepunim Jersiniovim bacilima, završava smrću.

Zabilježeno je da je sv. Roko njegovao bolesnike od kuge velikom ljubavlju i blagošću. Životopisci ističu da je imao veliku vještinu u rukovanju lancetom kojom je rasijecao otekline okuženih i čistio zagnojene rane. Ovu vještinu je stekao na glasovitom medicinskom studiju u Montpellieru. Bolesnike je smirivao i tješio, a u susretu s njim bolesni su često i ozdravljali. Posjedovao je i dar iscjeljivanja, naročito koristan i blagotvoran u vrijeme kada je medicina bila nemoćna pred epidemijama. Ali njegova se svetost ne mjeri brojem ozdravljenja, koliko snagom ljubavi prema bližnjemu. Ovaj tridesetogodišnji mladić, poslije pet godina tamnovanja u Vogheri umro je okružen dubokim štovanjem i bio ukopan u mjesnoj crkvi. Prvi svjedoci, zatvorski čuvari i vojnici, bili su i prvi širitelji njegova kulta. Na njegov grob se hodočasti. Četrdeset godina poslije njegove smrti otkrivena je veza između iscjelitelja iz Piacenze i zatvorenika Roka. Prema jednom gradskom spisu iz 1440. g. u vremenu između 1410. i 1420. godine rodni grad Montpellier mu posvećuje jednu kapelu.

Htijući se zaštititi od kuge, grad Venecija šalje jednog redovnika da ukrade moći (relikvije) njegovog tijela koje su se čuvale u Vogheri. Krada je izvršena u no-

ći od 24. na 25. veljače 1485. g. Kradljivac »zaboravlja« dva zaglavka prstiju i komad podlaktice. U Vogheri se može još uvijek vidjeti njegov lijes, raskošan ali prazan. Venecija nad njegovim posmrtnim ostacima podiže veličanstvenu baziliku. Njegov kult potvrđen je od pape Urbana VIII godine 1629. Toliko životopisci o sv. Roku, a naš grad ga s bratovštinom časti od 1451. godine.

Dalmacija se po svom geografskom položaju nalazi na granici između Istoka i Zapada. Bila je često izložena epidemijama kuge, koje su dolazile i morem i kopnom preko Balkanskog poluotoka. Najčešće su stradali primorski gradovi, posebno Split i Dubrovnik, preko kojih se odvijala trgovina između Istoka i Zapada. Dosadašnja su istraživanja zabilježila u Splitu trideset epidemija kuge od 1348. do 1815. godine.³ Epidemija iz 1348. g. podudara se s onom u Zapadnoj Europi prije samog rođenja sv. Roka. U 14. stoljeću zabilježena je još jedna 1360. g. U 15. stoljeću zabilježene su dvije: 1420. i 1456. godine. Sredinom ovoga stoljeća osniva se naša bratovština, i piše prvu matrikulu 1451. g. U 16. stoljeću zabilježeno je u Splitu sedam epidemija kuge, i to 1527, 1553, 1557, 1559, 1578, 1586 i 1597. Početkom 16. stoljeća, točnije 1516. g., gradi se prva crkva posvećena sv. Roku na Peristilu, a u drugoj polovici ovoga stoljeća gradi se druga njemu posvećena na Luću. O objema se brinula naša bratovština. U 17. stoljeću zabilježeno je devet, u 18. stoljeću pet i u 19. stoljeću pet epidemija kuge.

Za karitativni rad s okuženima do ozdravljenja ili do smrti i oko kasnijeg ukopa brinule su u tim vremenima samo bratovštine. Matrikule bratovštine sadržavale su značajne odredbe o karitativnom djelovanju, evangeoskim djelima milosrđa. U srednjem vijeku i mnogo kasnije, kad je medicina bila bespomoćna pred epidemijama, trebao je ljudima ne samo nebeski zaštitnik i »odvitnik«, nego mnogo više trebao je primjer herojske ljubavi prema bližnjemu, prema braći koja trpe, trebalo je rasijecati i čistiti kužne otekline, podnositi okužena tijela bolesnih koja zaudaraju, slušati vapaje umirućih, pokapati tijela umrlih, a sve bez straha od zaraze i od smrti. I danas po splitskim crkvama i klaustrima tu i tamo nalazimo na nadgrobne ploče okovane i s natpisom *OB PESTEM* tj. »od kuge«; u njima ćemo naći ostatke vapna, jer se umrli pokapahu u živom vapnu. Inače pokapanje umrlih od kuge obavljalo se najčešće izvan grada na poluotocima Sustipanu i Bačvicama (danas Katalinica brig).

Bratovština sv. Roka imala je svoje prvo središte u crkvi ovoga sveca na Peristilu, nekada trgu sv. Dujma. U čitavu nizu crkvice pod zvonikom sv. Dujma sačuvala su se do danas samo tri i sve tri izvan kulta. Najljepša je ona sv. Roka koju Splitski gradnju vlastitim sredstvima 1516. g. pa tako danas na nadvratniku čitamo »*Cives aere proprio Divo Rocho sacrum VI non Maii MDXVI*«. Mnogi Splitski su dali svoj prilog za gradnju te crkve, među tima se ističe i veliki Splitski Marko Marulić, koji oporučno ostavlja ovoj crkvi za gradnju srebrninu... *in fabricam sacelli S. Rochi in plateam S. Domnii* tj. »...za gradnju crkve sv. Roka na trgu sv. Dujma«.⁴

Splitski nadbiskup M. Foconi 1578. g. posjećuje tu crkvu sv. Roka i njezinu bratovštinu. Godine 1603. apostolski vizitator M. Priuli uz ovu crkvu spominje i

³ D. Berić: Bibliografsko-statistički prilozi kužnih epidemija Splita u prošlosti, *Liječnički vjesnik*, LXXII, br. 8, Zagreb 1950, passim.

⁴ P. Kolendić: *Marulićeva oporuka*, Split 1924.

bratovštinu. Veliki splitski nadbiskup S. Cosmi posjećuje tu crkvu 1682. g. i ističe da se njezina bratovština brine i o crkvi sv. Roka ...*in suburbio nuncupato Luzaz* tj. »... u predgrađu koje se naziva Lučac«.⁵

Splitski nadbiskup S. Cupilli 1713. g. izvješćuje u Rim da se kršćanski nauk u Gradu predaje na talijanskom i hrvatskom jeziku, i to dječacima u crkvi sv. Dujma, a djevojčicama u crkvi sv. Roka pa nastavlja ...*in suburbiis in illyrico tantum*, tj. »u predgrađima samo na hrvatskom jeziku«. Ova crkva sv. Roka na Peristilu ističe se polukružnim pročeljem, karakterističnim za našu domaću renesansnu arhitekturu. Dva prozora uz vrata na pročelju tipičan su motiv naših crkvice 15. do 18. stoljeća. Uz vrata je malen reljef sv. Roka. Vrh pročelja je zvonik tipa preslice za jedno zvono.

Crkvice sv. Sebastijana bila je s južne strane uz našu crkvu sv. Roka, s pročeljem u luku portika na Peristilu prema istočnim vratima. Spominje se 1504. g. do nadbiskupske palače. Vizitatori Priuli i de Dominis 1603. i 1604. g. nazivaju je crkvom sv. Fabijana i Sebastijana, a kasnije se nazivlje crkvom sv. Barbare. Od 1823. g. crkve sv. Roka i sv. Barbare su izvan kulta. Istočno ovim crkvicama bila je nekada stara (nad)biskupova palača, koja je izgorjela 1923. g., tada su porušeni ostaci biskupove palače i crkvice sv. Barbare nekoć sv. Sebastijana, pa je oslobođen prolaz od Peristila prema istočnim ili Srebrnim vratima. Nekadašnja crkvice sv. Roka danas je prodavaonica suvenira.⁶

Crkva sv. Roka na Lučcu, drugi sakralni objekat posvećen ovome svecu, bila je nekada ispod Gripa, danas je ovdje prolaz iz Supilove u Trpimirovu ulicu, na granici prema Manušu. Prvi spomen ove crkve je iz 1603. g. kada crkvu posjećuje apostolski vizitator M. Priuli i navodi: *Vidit ecclesiam Sti Rochi in Arcutio formae grandis*... tj. »vidio sam crkvu sv. Roka velikog oblika« naređuje da se poruši zbog krvoprolića u crkvi i da se sagrađi mala kapela. Iz ovog izvještaja dade se zaključiti da je crkva sagrađena mnogo prije, a prije 1603. g., vjerojatno u drugoj polovici 16. stoljeća. Nadbiskup M. D. Foconi ne spominje je u vizitaciji 1578. g., a kako je te godine u Splitu harala kuga, to je možda i godina poslije koje je građena ova crkva. A. Belas je mišljenja da je bratovština dala sagrađiti crkvu na Lučcu poslije kuge koja je harala god. 1587.⁷

Ovu crkvu posjećuje splitski nadbiskup S. Cosmi 4. siječnja 1683. g. i navodi ...*ibi pius quidam sacerdos Illyricus doctrinam christianam pueris tradere*... tj. »... ovdje pobožan svećenik glagoljaš kršćanski nauk predaje djeci...«, nadalje izvješćuje da žitelji ovog predgrađa traže osnivanje župe, ... *cupiunt hujus suburbii incolae qui quotidie in majorem numerum excrescunt, ipsam capellam in meliorem statum redigere, unde etiam in Parochialem Ecclesiam erigi possit*... tj. »... žele stanovnici ovoga predgrađa kojih se broj dnevno povećava da se ova kapela podigne u župnu crkvu«. Kako vidimo, baš u ovoj crkvi upućena je molba Lučana i Manušana za osnivanje župe u istočnom dijelu grada. Nadbiskup S. Cosmi primio

⁵ Vizitacije splitskih nadbiskupa i apostolskih vizitatora, Arhiv splitske nadbiskupije.

⁶ P. Petrić: Kult sv. Roka u Splitu, *Vjesnik splitske nadbiskupije*, br. 3, Split 1987, str. 37; isti: Sakralna topografija u staroj gradskoj jezgri, *Kulturna baština*, br. 19, Split 1989, str. 274.

⁷ A. Belas: Prva hrvatska škola u Splitu u crkvi sv. Roka na Lučcu, *Jadranski dnevnik*, 14. II. 1938.

je k srcu ovu molbu, te u Konstitucijama glasovite sinode 1688. g. navodi: *Opere pretium esset in suburbio Luzaz, quod augetur in dies, Ecclesiam Parochialem erigere...* i Cosmi osniva župu za Lučac i Manuš 1692. g. Nasljednik nadbiskupa S. Cosmia S. Cupilli 1713. g. u izvještaju u Rim navodi u Splitu dva predgrađa... *duo sunt suburbia, alterum S. Crucis, alterum S. Rochi...* tj. »... dva su predgrađa, jedno sv. Križa (za Veli varoš i Dobri), a drugo sv. Roka (Za Lučac i Manuš). Župnici ovih predgrađa odreda su svećenici glagoljaši.⁸

U prošlom ratu za bombardiranje dana 3. siječnja 1944. potpuno je porušena ova crkva, porušen je i stari barokni oltar od kojega je ostao sačuvan i manje oštećen antependij. Te porušene crkve sjećaju se najstariji Splićani. Sačuvane su fotografije pročelja i unutrašnjosti crkve iz 1941. g. i dvije slike crkve na medaljonima bratimskih zastava. Na slikama se vidi oblik crkve i njezin slog. Pročelje tipične pučke barokne forme. Nad vratima je povećea edikula u kojoj se nalazio svečev kip. Nad edikulom je okrugao prozor nad kojim je bila uklesana godina 1761, kada je crkva bila obnovljena. A. Belas opisuje crkvu u spomenutom članku. Uz ulazna vrata su dva pravokutna prozora, tipičan motiv naših crkvice od 15. do 18. stoljeća. Nad pročeljem je zvonik tipa preslice s tri otvora za zvona, iznad dvaju većih otvora nalazi se jedan manji ukupno za tri zvona. Polovicom prošlog stoljeća u vrijeme splitskog gradonačelnika Šimuna Mikelija Vitturija (1853 – 1859) bio je za potrebe stanovnika Lučca i Manuša postavljen javni sat, i to nesimetrično s južne desne strane. Slika ovog sata vidi se na medaljonu sačuvane starije bratimske zastave.⁹

U bombardiranju crkva je izgubila veći dio svog pokretnog inventara. Tada je također porušena i bratimska kuća s kojom je nestao veći dio inventara bratovštine.

Osim u ove dvije crkve, na Peristilu i na Lučcu, sv. Rok se štovao u crkvi Gospe od Soca u Velom varošu. U ovoj crkvi je oltarna pala iz 17. st. na kojoj su između likova sv. Roka i sv. Antuna smješteni patroni Splita sv. Dujam i sv. Staš. Crkva ima i kip sveca iz tirolske radionice. Za Velovarošane alternativni naziv ove crkve je i Sv. Roko.¹⁰

Sv. Roko slavio se i u Lazaretu na bogoslužje onima, koji su zadržani ovdje zbog zdravstvenih razloga. Tu kapelu spominje splitski nadbiskup Garanjin. Kad je dio Lazareta početkom 19. st. postao zatvorom, ta kapela postaje zatvorskom bogomoljom. Ostaci Lazareta sa zatvorom i kapelom nestali su u požaru 1943. g. I »Roko« u našem gradu ostaje poslije rata sinonim zatvora, *pars pro toto*. U prošlom ratu, pod okupacijom, zatvori su bili ozloglašeni i »netko« se sjeti da za ovaj splitski zatvor govori »ozloglašeni sv. Roko«. Koja li se nepravda pridavala ovom velikom karizmatiku kada se »optužuje«, dakako van konteksta prostora, za nedaće ovog zatvora, koje je baš on svojom prisutnošću ublažavao jer i sam bijaše nevin zatvoren.¹¹

⁸ Constitutiones sinodi dioeclesanae Spalatensis, Padova 1690; Akt o osnivanju župe sv. Petra za predgrađa Lačac i Manuš, Nadbiskupski ordinarijat 12. II. 1692., Arhiv splitske nadbiskupije; D. Farlati: *Illyricum sacrum III*, Venecija 1765, s. 547.

⁹ Kronika župe sv. Petra str. 53, Župni ured sv. Roka; S. Piplović: Javni satovi u Splitu, *Kulturna baština*, br. 14, Split 1983, str. 64.

¹⁰ K. Prijatelj: Sv. Dujam i sv. Staš u likovnoj umjetnosti, *Peristil*, br. 21, Zagreb 1978, str. 104.

¹¹ P. Petrić: Kult sv. Roka. *Vjesnik spl. nadb.*, 1983, str. 39.

U novoj bolnici na Firulama, u zaraznom paviljonu, tzv. Osamnici, 1933. g. jedna je prostorija služila kao bolnička kapela, a bila je posvećena sv. Roku, zaštitniku bolesnika od bilo koje zarazne bolesti. U toj je kapeli bio gipsani posrebreni kip sv. Roka, rad poznatog našeg kipara Ivana Rendića. Kapela je ukinuta poslije rata.¹²

Vratimo se sv. Roku na Lučcu i Manušu. Crkva sv. Roka i velika župna crkva sv. Petra na Lučcu nestale su istog dana u bombardiranju 3. siječnja 1944. Ostaci tih crkava razneseni su kao građevni materijal po raznim poratnim gradnjama u Splitu. Najveći dio je ugrađen u novu osnovnu školu na Visokoj, u nekadašnjem splitskom polju.

Poslije bombardiranja kult se našeg sveca privremeno seli u samostansku kapelu sv. Klare. Za potrebe bivše župe sv. Petra gradi se župna kuća 1968. g. u Ul. VI-II. korpusa 7. U prizemlju ove kuće 1975. g. adaptira se kapela u čast sv. Roku. Uz ovu kapelu 1983. g. osniva se župa za dijelove predgrađa Lučca i Manuša. Godine 1990. u dvorištu župne kuće podiže se veća crkva u čast našem svecu i kult ovoga, Splićanima tako dragog sveca, nastavlja se u predgrađima Lučca i Manuša, slavi se zavjetni blagdan 16. kolovoza. Uz ovu crkvu zadržana je povremeno služba božja na staroslavenskom jeziku i naš je svetac dobio atribut »glagoljaški« u spomen brojnim svećenicima glagoljašima koji su opsluživali ova predgrađa na narodnom jeziku, baš u staroj crkvi sv. Roka.

Nekadašnja crkva sv. Roka i istoimena bratovština od nekretnina su posjedovale: crkvu sa sakristijom o kojoj se brinula bratovština, bratimsku kuću u bivšoj Rokovoj ulici i dvije bratimske grobnice na Lovrincu, jednu iz 1936. g. i drugu iz 1939. g. (Od 16. st. do 1825. g. grobnice su bile u crkvi i okolo crkve po tzv. šimatoriju, a od 1825. do 1936. g. na starom splitskom groblju Sustipanu).

Od pokretne imovine crkva i bratovština imale su skroman fond umjetnina i arhivalija. Rušenjem crkve i bratimske kuće nestao je veći dio crkvenog inventara: barokni oltar građen od mramora i drveta, klupe, ispovjedaonica, ormari za crkveno ruho i posude, električni svijećnjaci i gotovo sve umjetnine.¹³ Iz rastrganih izvora, osobnog sjećanja, sjećanja bratima i pojedinih građana navest ću podatke o nestalim i sačuvanim umjetninama. Ove podatke donosim radi pregleda umjetničke baštine iz prošlosti starih splitskih predgrađa Lučca i Manuša.

Od oltara ostao je oštećen antependij s reljefom sv. Roka, nalazi se u depozitu Muzeja grada.

Od propalih umjetnina ističem triptih o kojemu svjedoče vizitacije splitskih nadbiskupa. U vezi s ovim spomenikom dajem riječ akademiku dr. K. Prijatelju:¹⁴ »...sjećajući se njega (poliptiha) iz studentskih dana naveo sam ga u davnoj mlađenačkoj knjižici »Slike domaće škole XV. stoljeća u Splitu« koju je 1951. g. izdala Galerija umjetnina u Splitu. Na str. 22. spomenuo sam u bilješki da je u Splitu postojao jedan dosta rani poliptih škole u crkvi sv. Roka na Lučcu, ali je propao u bombardiranju g. 1943. (sic), a da nikad nije bio ni proučen ni fotografiran«, u na-

¹² D. Kečkemet: *Ivan Rendić*, Supetar 1969, str. 345 i 503.

¹³ Kronika župe sv. Petra, str. 53.

¹⁴ K. Prijatelj: Bilješka o jednom izgubljenom triptihu, *Kulturna baština*, br. 18, Split 1988, str. 38.

stavku K. Prijatelj navodi i mišljenje prof. A. Belasa »...da je crkvice iz XVI. v. moglo bi se zaključiti po jednom triptihu, koji se nalazi u crkvi. Na tom triptihu prikazana je B. D. Marija, sa desne strane je sv. Roko, a s lijeve sv. Duje. Sudeći po izradbi triptih je iz XVI. vijeka«, i K. Prijatelj nastavlja »Belasovu dataciju ne moramo uzeti sa sigurnošću jer je on bio povjesničar, a ne povjesničar umjetnosti. Koliko se sjećam pozadina likova je bila zlatne boje, a stilske crte gotičke, tako da je vjerojatnije mogao biti iz 15. stoljeća.«

Iz ruševina te crkve izvađen je oštećeni gotički drveni kip Bogorodice. O tome kipu u istom članku K. Prijatelj nastavlja: »Da se triptih ne mora povezivati s osnutkom crkve, govori još jedna sačuvana umjetnina iz te crkve koja je izbjegla bombardiranju a danas se nalazi restaurirana u kapeli uz konkatedralnu crkvu sv. Petra. To je drvena skulptura Bogorodice s Djetetom koja se nalazila u sakristiji crkve. Kip prikazuje uspravni dugoljasti Marijin lik s plaštom koji se spušta s glave i koji je prikopčan kopčom u obliku medaljona. Bogorodici fali desna ruka, a lijevom drži malog Isusa. Kip je polihromiran i izrazitih gotičkih crta, tako da ga je C. Fisković, koji ga je publicirao i reproducirao, datirao u prvu polovicu 15. stoljeća (C. Fisković, Drvena skulptura gotičkog stila u Splitu, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku LI, Split, 1940, str. 215, T. XXXI).« K. Prijatelj nastavlja: »Crkva sv. Roka na Lučcu prvi se put navodi — kako me je također upozorio P. Petrić — u vizitaciji apostolskog vizitatora Mihovila priulija (Michaelis Prioli episcopi vicentini Visitatio apostolica Spalatensis 1603, rukopis u tajnom vatikanskom arhivu), te je zaista po svoj prilici sagrađena u posljednjoj četvrtini 16. stoljeća. Obje te umjetnine su, prema tome, donesene u crkvu. Usudujem se iznijeti smionu hipotezu — s obzirom na stanovite veze tih dviju crkava istog patrona zaštitnika od kuge — da su ta dva umjetnička djela prenesena u pučku crkvicu na Lučcu iz crkve sv. Roka na Peristilu kojoj je renesansna fasada podignuta godine 1516, a za koju su gotički triptih i skulptura mogli u centru grada djelovati zastarjelo i bez vrijednosti u doba baroka koji za predmete iz gotike često nije pokazivao nužno razumijevanje.«

Napominjem da je Bogorodičin kip konzerviran u radionici Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu.¹⁵

Ovim dvjema umjetninama posvetili smo više pažnje jer su ovo bile dvije najvrijednije umjetnine koje je čuvala pučka crkva sv. Roka na Lučcu. Osim toga razmišljanja akademika K. Prijatelja upućuju na vrijeme gradnje crkve.

Od vrijednijih sačuvanih umjetnina spominjem baroknu sliku sv. Roka 60 × 48 s bogatim pozlaćenim okvirom širine 7 cm, zatim malo brončano zvono iz vremena baroka težine 14 kg s jarmom i srebrna barokna kadionica s tamjankom. Bilo je sačuvano i drveno oltarno raspelo sa srebrnim korpusom i ukrasnim srebrnim okovima na krakovima križa (sačuvan je samo revers).

Od ostalog sačuvanog inventara crkve i bratovštine spominjem 17 (sedamnaest) raznih kandelira, medaljon starije bratimske zastave i jednu bratimsku zastavu.

Na prijedlog bratimâ, vrijedni sačuvani zavjetni darovi od plemenitih metala ustupljeni su kao vrijedni radovi naših starih splitskih majstora etnografskim mu-

¹⁵ Zavod za zaštitu spomenika kulture, Split, br. 31-12/2-1975, od 28. II. 1975.

zejima u Splitu i Zagrebu uz dobru naknadu, a od ovih sredstava lijevani su za potrebe nove crkve brončani križ, rad akad. kipara Ivana Mirkovića i brončani »Put križa«, rad akad. kipara Dušana Stanojevića, zatim je nabavljeno djelomično liturjijsko posuđe.

Potpuno su uništeni ili oštećeni razni svetački kipovi najvećim dijelom iz tirolske radionice: Žalosna Gospa, Uskrsnuće, dva kipa sv. Roka i kip sv. Terezije. Dva veća zvona predana su za potrebe novih crkava po splitskoj nadbiskupiji. Jedan veći tirolski kip sv. Roka popravila je župa Sitno za potrebe svoje crkve.

Napominjem da je bratovština sv. Roka na svojoj sjednici od 1. rujna 1975. g. svu imovinu crkve i bratovštine, nekretnine i pokretne, stavila na raspolaganje Župnom pastoralnom vijeću koje je djelovalo uz tadašnju kapelu sv. Roka, danas istoimenoj župi. Ovaj zapisnik je potpisan od svih tada živih bratima.¹⁶

U ovom časopisu posebno nas zanimaju rukopisi, arhivalije i stare knjige koje je posjedovala crkva sv. Roka s istoimenom bratovštinom uz ovu crkvu. Prof. Ante Belas posjetio je predstavnike bratovštine 1938. g.¹⁷ i kako sam navodi: »koji su me rado primili u dvorani bratovštine i stavili mi sve na raspolaganje i pričali mi dosta interesantna o borbi između autonomaša i Hrvata za prevlast u bratovštini. Lijepo i ugodno pripovijedanje o danima slave, ...« na drugom mjestu priča: »Arhiv bratovštine je siromašan. Osim dvije opute i matrikule nema u arhivu ništa važna. Istina, arhiv ima veliki broj »Vaketa« iz 19. vijeka. Knjiga računa (prihoda i rashoda) nazivlje se vaketa (»Vachetta dei Benefatori di san Rocco«), jer je u stara vremena bila od kože junice (vacca = krava; vachetta = junica).« Što je A. Belas zabilježio o oputama koje je tada u arhivu našao? »I ova bratovština ima iz god. 1785. imenik bratima ispisan na telećoj koži u obliku pojasa; na jednom i drugom rubu pojasa uz prezimena bratima udjevena je kratka oputa s uzlovima na obim krajevima, i kad bratim ne bi obavio propisanu dužnost oputu bi župnik povukao preko njegova imena kao znak, da ga ima pozvati na odgovornost. Lučani zovu taj imenik oputa. Oputa je duga metar i po a široka 15 cm. Na njoj su ispisana 53 prezimena. Na oputi je ovaj naslov: »Lista od Poštovani Bratimi Svetoga Roca 1785.« i nastavlja: »U arhivu bratovštine nalazi se još jedna druga oputa: »Lista delli confratelli di S. Sebastiano di S. Rocco Bo. Lucaz.« Na oputi nema godine, ali sudeći po oblicima slova potječe i ona iz 18 vijeka.« Kako su opute zagubljene ovo je do sada jedino svjedočanstvo o ovim dokumentima. O samoj matrikuli A. Belas malo govori, donosi potpuni naslov u kome se potkrala greška u godini »Stare matrikule« 1551, a treba da stoji 1451. g., zatim posebno ističe srebrnu sliku s nutarnje strane korica, navodi da je pisana hrvatski i talijanski i dodaje: »Sadržaj je uglavnom isti kao i u svim drugim matrikulama.«

Iz ruševina crkve i bratimske kuće sačuvane arhivalije i knjige danas se nalaze pohranjene:

- matrikula u Muzeju grada Splita,
- vakete u depozitu Historijskog arhiva u Splitu,
- legende svetaca koji su se štovali u ovoj crkvi na Lučcu čuvaju se u arhivu župe sv. Roka,

¹⁶ Arhiv bratovštine sv. Roka, kod autora.

¹⁷ A. Belas: o.c. passim.

— sve sačuvane liturgijske knjige i druge knjige za službu u crkvi predane su biblioteci Teologije u Splitu. Od ovih ističem dva stara staroslavenska misala na glagolici, »Šćavet«, *Pistole i Evangelija, Sedam juternjih*, dva primjerka *Pisni duhovne* od M. Čulića. U ovoj pismarici četiri himna posvećena su sv. Roku. Inače splitske pučke pisme sv. Roka spominju uz Gospu od Pojišana i uz Splitske patronne.¹⁸

Napominjem da se dio arhiva bratovštine sv. Roka 1610–1710. g. nalazi u Historijskom arhivu u Zadru.¹⁹

U spomenutim legendama nalaze se životi sljedećih svetaca: *sv. Roko ispovidnik, sv. Šebašćan mučenik, sv. Barbara divica i mučenica, sv. Juraj mučenik*, dio života sv. Ivana biskupa trogirskoga, *sv. Fabjana i sv. Spiridjuna biskupa i ispovidnika*, te dva »štenja« *Blažene Divice Marije od Sedam Žalostih*. Ove legende su »prepisane« iz ranijih predložaka god. 1850, 1877 i 1905. Od ovih svetaca štovanih u crkvi sv. Roka na Luću zadržat ćemo se samo na legendama sv. Roka i sv. Sebastijana. Ove legende su jezična zanimljivost splitskog govora od sredine prošlog stoljeća.

Prema legendi sv. Roko je živio 1225. do 1307. g. Rodno mjesto i roditelji odgovaraju životopisu. Roditelje gubi u dvadesetoj godini, sve rasproda, podijeli siromasima i odlazi na put. Obilazi mjesta koja je pohodila kuga: *Akvapedente, Romanja, Čežareja, Rim*, a najviše se zadržao u *Piačenci*. U ovim mjestima pohada »ošpidale od kužnikov«. U *Piačenci* se razboli od kuge i ode u osamu »nehoteći došadivati ostalim nemočnikom«. Ovdje mu »izvri jedan prilipi vrutak vode«, a jedan pas je nosio kruh »k mistu gdi bijaše Roko«. Ozdravi i vrati se u Francu i rodeni stric ga zatvori kao skitnicu. Prepozna ga po smrti i sagradi mu veliku crkvu. Na saboru u Koštanci 1415. g. proču se njegova slava. »Mletčani pohodjeni od kužne nemoći s velikom pompljom najdoše načina za imati njegovo sveto tilo« ... Na kraju se autor života obraća Splićanima »nu recite o bogoljubna braćo Splitčani; onda kad godine 1836. raspruži se na Split grad, njegove varoše, i po svoj državi pogibna nemoć kolere, tko je je odalečio? tko nas je oslobodio? ako nije ovi čudnovati, mogućući, i veliki Svetac prid Bogom.« Pažljiv čitatelj lako uočava odstupanja od kritičnog životopisa. Ovi životi su sigurno porijeklom iz Venecije jer su krađu svečeva tijela protumačili rečenicom »s velikom pompljom najdoše načina za imati njegovo sveto tilo«.

Uz sv. Roka u njegovoj se crkvi na Luću posebno štovao sv. Sebastijan. Splitski nadbiskupi u svojim vizitacijama spominju u ovoj crkvi dva oltara, uz oltar titulara crkve i oltar sv. Sebastijana. Uz ovaj oltar je djelovala i istoimena bratovština, ranije smo čuli i za oputu, tj. popis bratima ove bratovštine. Tko je sv. Sebastijan i odakle njegov kult uz sv. Roka? Odgovor ćemo potražiti u spomenutim legendama. Kao časnik u Dioklecijanovoj gardi prihvati kršćanstvo i osuđen je na smrt strijeljanjem, i to strijelnicama. Donosim u sljedećim recima opis strijeljanja kako je zabilježeno u legendama: »... kad ga jurve ubojice bihu svukli i vezali pri gredi, i udilj činiše odstupiti čeljad, i tada počeše dažditi na njega strile, ... bi umalo vremena vas pokriven i napunjen strilami na taj način da se ne činjaše čovik nego je-

¹⁸ Potvrda Teologije u Splitu, od 2. 12. 1983, Arhiv bratovštine.

¹⁹ D. Božić-Bužančić: Prilog poznavanju stanovništva Splita u XVIII st., *Grada i prilozii za povijest Dalmacije*, sv. 8, Split 1974, str. 158.

dan ježinac«. Budući da je ovo mučeništvo ipak preživio, cesar Dioklecijan »zapovidi da ga toliko palicama gvozdanim biju, dokle ne pusti duh«. Kako se za života brinuo o gubavcima, prema legendi, »crkva sveta katoličanska osobitim načinom štuje ovoga sveca, i nejma grada ni mista gdi se ne nahodi ali crkva, ali oltar svetoga Sebaštjana... bio je u pomoći onima koji su ga zazivali na pomoć u vrime od kuge.«

Sv. Sebastijan u Splitu se štovao u istoimenoj crkvi na Peristilu i uz njegov oltar u crkvi sv. Frane na obali. Danas je ovdje oltarna pala sv. Josipa, pod kojom je bila niša u kojoj se nalazio barokni drveni kip ovoga sveca. Kip je iz 17. st. i čuva se u biblioteci samostana. Na antependiju oltara je mramorni reljef sveca.

Vratimo se matrikuli svetoga Roka od Lučca. Župan Marko Kragić 4. studenoga 1762. g. »s voljom sve braće« daje obnoviti staru matrikulu iz 1451. g. Odredbe ove stare matrikule nisu nam sačuvane i nisu nam poznate ali s obzirom na vrijeme kad je matrikula nastala njihov sadržaj je sigurno uvjetovan epidemijama kuge, koja je u to vrijeme harala po Europi i u Splitu. Malo je pravilnika iz srednjeg vijeka sačuvano. Do 1451. g. u Splitu se spominje petnaestak bratovština, od kojih je sačuvana u prijepisu bratovština sv. Nikole od Sdorija iz 1349. g. i sv. Križa u Velom varošu iz 1439. g. Obje matrikule imaju odredbe o pomaganju starih i bolesnih, o uzajamnoj pomoći i na usluzi u svemu. Matrikula bratovštine Presv. Sakramenta iz 1491. g. izričito navodi: bratimi su također dužni providjeti hranom i svim potrebnim bratima zaražena kugom..., a umre li, i pristojnim sprovodom, ako ga vlast ne zabrani radi pogibelji od zaraze. Ova bratovština je osnovana 40 godina poslije naše i sigurno su i druge bratovštine imale slične odredbe. O radu bratima s okuženima svjedoče i grobnice s oznakom »ob pestem«.

Ponovljena matrikula iz 1762. g. sačuvana je u izvornom obliku, na talijanskom i na hrvatskom jeziku, ukoričena u smeđe kožne korice veličine 24,5 × 19,5 cm. S unutrašnje strane korica, do naslovne stranice, nalazi se srebrna reljefna slika pod kojom je ugraviran natpis:

San Rocus ex Votis Spalatensis

Na prvom listu je naslovna strana, slijede dvije stranice s popisom bratima. Sadržaj matrikule je raspoređen u devetnaest poglavlja talijanskog i toliko hrvatskog teksta s uvodnim i zaključnim odredbama. Dopunske odredbe su raspoređene kako slijedi: jedno poglavlje na talijanskom i jedanaest na hrvatskom jeziku.

Uvriježeno je mišljenje da su bratimi pojedinih bratovština okupljeni oko svoga svetog titulara prema gradskim četvrtima i predgrađima, što opovrgava ova matrikula. U njoj su podjednako zastupljeni bratimi iz Velog Varoša i iz Lučca, Manuš i Dobri slabije su zastupljeni, a oni iz Grada gotovo nikako. Nadalje u ovoj »pučkoj« bratovštini nisu svi članovi odreda pučani, među bratimima ističe se i svojim akademskim naslovom gradski liječnik-fizik Sig: Dott^r Antonio Carunchio.

U prilogu 1. donosim hrvatski prijevod matrikule u izvornom obliku sa svim gramatičkim i pravopisnim nepravilnostima.

Poslije popisa bratima uvodne misli na talijanskom jeziku uz koje je donijet rezultat glasovanja kuglicama (balotata), i to 42 glasa ZA (pro) i protiv (contro) -0-.

Sadržaj matrikule na talijanskom jeziku sam potpuno izostavio.

Iste godine 1762. obnovljena je i bratovština sv. Mihovila koja je imala svoje središte u crkvi istoimenog sveca u Gradu na Mihovillovoj širini. Pravilnik ove bratovštine objavio je akademik Cvito Fisković.²⁰

— Pravilnik bratovštine sv. Mihovila oblikovan je »s voljom sve braće« 10. veljače 1762. g., a odobren je 3. lipnja 1762. od gradskog kneza Ivana Antuna Trevizana, pok. Pavla.

— Pravilnik bratovštine sv. Roka također je oblikovan »s voljom sve ostale braće« 4. studenoga 1762. g., a odobren je 15. prosinca 1762. od gradskog kneza Antuna Dolfina, pok. Viktora.

Oba pravilnika pisala su dva ista pisara, jedan za talijanske tekstove, a drugi za tekstove na hrvatskom jeziku. Sadržaji na talijanskom jeziku pisani su osebujnom kitnjastom kaligrafijom, posebno slova koja dopuštaju igru s viticama. Sadržaji na hrvatskom jeziku pisani su jednostavnom i čitkom kaligrafijom. Oprema naslovne stranice, geometrijski ukrasi, poglavlja, rimski brojevi i inicijali kod obiju pravilnika potpuno su jednaki. Opis koji je donio akademik C. Fisković za matrikulu sv. Mihovila identičan je i za matrikulu sv. Roka i sljedeći opis posudujem od C. Fiskovića: »Novi pravilnik je, kako vidimo, oblikovan s voljom sve braće, a da bi oni i dalje mogli razumjeti svako poglavlje, preveden je u cjelini na njihov jezik, pače taj hrvatski pisani pravilnik ima posebno ukrašenu naslovnu stranu s osmostranim i četverouglastim okvirima iskićenim smeđim i žutim, crvenim i zelenim akvarelom obojenim geometrijskim ukrasima. Svako je poglavlje napisano zelenom, a svaki njegov rimski broj i veliko slovo početnih i istaknutijih riječi crvenom akvarelnom bojom. Po svemu tome i po čitkom rukopisu vidi se da je županova i pisarova namjera bila da pravilnik bude čitak, ... Očito je, dakle, da je bratovima pravilnik na službenom talijanskom jeziku bio sporedan i nerazumljiv, ali ipak potrebit da ga provjeri i odobri predstavnik mletačke vlasti, a da su oni čitali samo onaj na svojem jeziku«.

U oba ova pravilnika mnogo je zajedničkih ili sličnih poglavlja. Radi preglednosti donosim usporedbu pojedinih poglavlja ovih matrikula. Uz rimski broj matrikule sv. Roka u zagradama je označeno poglavlje matrikule sv. Mihovila: I(1), II(2), III(19), IV(3), VII(4), VIII(7), IX(16), X(21), XI(18), XIII(20) i XV(17). I u preostalim poglavljima našlo bi se zajedničkih odredaba. Ova dva pravilnika su zanimljiva jer pokazuju kako su splitski pravilnici nastajali u svojim inačicama. Ovdje smo u 19 poglavlja otkrili 12 gotovo identičnih odredaba. Ostaje otvoreno pitanje autora i prevoditelja naših matrikula. Radi primjera donosim u nastavku prva dva poglavlja jedne i druge matrikule u oba jezika, talijanskom i hrvatskom; najprije sv. Mihovila i poslije sv. Roka:

Capitolo I (sv. Mihovil)

In prima volemo, et ordinemo che il nostro Zupano, o uero Giudici che sarano elletti dalla nostra Scuola possa caduno de loro, ouero insieme condanar caduno della nostra Scuola sino a soldi uinti per caduna volta falera —

Capitolo I (sv. Roko)

²⁰ C. Fisković: Dva pravilnika splitskih bratovština na hrvatskom jeziku, *Čakavska rič*, br. 2, Split 1971, str. 122 passim.

Prima volemo, et ordinemo che il nostro Zupan, ouero Giudici che saranno elletti dalla nostra Frattaglia possa caduno di loro, ouero insieme condanar caduno della nostra Frattaglia sino soldi uinti per caduna volta falera —

POGLAVIE I (sv. Mihovil)

Naipria ochiemo i narediemo da nas Xupan, alli Sudci koji bvdu obrani od nasse Scule mogu suaki od gnih alli zaiedno Suditi suakoga od nase Scule do iedne libre za suaki put koi falij —

POGLAVIE I (sv. Roko)

Naipria ochiemo i narediemo da nas Xvpan illi Svdaz koi budu obrani od iste iste nase Bratinschine moxe suaki od gnih toli sam koliko viedno drugon koi bude v Offiziu suditi suakoga od nasih Bratimih do duadeset soldinih suaki put koi fali —

Capitolo II (sv. Mihovil)

Item uolemo she se alcuno disobediante non uora pagar detta condana de soldi uinti uolemo che detto disobediante sia obligato al comun della nostra Scuola pagar soldi uinti de piccoli, oltre quello e stato condanato dal nostro Zupan ouero Giudici, e se troppo sara ostinato uolemo che sia in arbitrio nostro priuarlo dalla nostra Scuola —

Capitolo II (sv. Roko)

Item se alcuno sara inobediante, e non uora pagar d^{ta} condana al nostro Zupan, ouero giudici uolemo che d^{to} inobediante sia tenuto pagar altri soldi vinti al Comun della nostra Scuola oltre quello sara condanato dal nostro Zupan, ouero giudici, e se poi sara troppo inobediante, et ostinato, volemo sia in nostra liberta priuarlo dalla nostra Scuola —

POGLAVIE II (sv. Mihovil)

Takoier ochiemo da acobi koy ne poslusnik ne ottio platiti recenu sudbinu od libre ochiemo da receni neposlusnik bude darsan u comun od nase Scule platiti iednu libru olis onoga ciaie bio sudien od nasega Xupana alli Sudaz i ako bude oduechie ostinan ochiemo da bude u nasu oblast istirat ga iz nase Scule —

POGLAVIE II (sv. Roko)

Takoier akobi koia neotia poslusati, i neotia platiti recenu osudu nasemu Xvpanu alli Svdcem ochiemo da receni neposlusnich bude darxan platiti drugih soldinih duadeset v komun nase Scule olis onoga sto bude sudien od nasega Xupana alli Svdaz akobi paka oduechie bia neposlusan ochiemo da bude v nasu slobod istirati ga od iste nase Scule —

Gradska bratovština sv. Mihovila *condana* prevodi riječju *sudbina*, *ostinato* ne prevodi, u čakavštini je »olis onoga ciaie bio sudien«... »Pučka« bratovština sv. Roka *condana* točno prevodi riječju *osuda*, umjesto ostinato upotrebljava riječ *inobediante* i točno prevodi *neposlušan*, u štokavštini je »olis onoga sto bude sudi-en«...

Samo toliko mojih opažanja, a stručnjacima ostavljam dalja istraživanja i raščlanjivanja.

U matrikuli sv. Roka susrećemo se tu i tamo s talijanizmima kao što su *komon, spiza, pena, konat, oficij, škrivan, luminarij*. U dopunskim odredbama ima pokoji romanizam kao što su *lista, regula, škrinja, tuniga, intrada*. Za bratimsku se blagajnu koristi turcizmom *azna* prema *hazna*, a za novac grecizmom *jaspra* prema *aspra*.

Težnja za redom i disciplinom naglašena je u brojnim kaznenim odredbama, u različitim kontekstovima kazna je naglašena 18 puta. Sve odredbe i odluke donose se s najmanje dvije trećine glasova. Za primanje u bratovštinu traži se moralna podobnost i novi članovi primaju se voljom sve braće ili dvotrećinskom većinom. Župan je dužan pobrinuti se za četiri mise godišnje, i to na prvi dan korizme, na spomen mrtvih, na blagdane sv. Roka i sv. Sebastijana. Najveći broj odredaba govori o obvezama prema umrloj braći. Bratimi su dužni poći i po umrle izvan grada. Posebnim odredbama reguliraju se sprovedne i druge mise za mrtve. Ove su odredbe u vezi s upokojenim bratimima razvučene u više poglavlja. Osobitost matrikule prema poglavlju XIV. je: da na skupštinu »ne mogu dolaziti žene ni dica«. Ostale odredbe su zajedničke s onima ostalih bratovština.

Prilog br. 2 donosi odredbe o »proizhodjenju (procesiji) s' prilikom s: Roka, odvitnika i branitelj kužnog pomora«. Pod kužnim pomorom podrazumijevaju se sve zarazne bolesti. U trećem »štenju« života sv. Roka spominje se kolera u Splitu iz 1836. g. U dopunama matrikule poglavlje XXV. spominje pojavu patula (variole) u Splitu 1864. g. i obveze bratima prema obiteljima koje pogodi ova nemoć. U vezi s tom epidemijom variola donesena je odredba o zavjetnoj procesiji. Počevši od 16. kolovoza 1876. g., procesiju odobrava biskup Marko Kalogjera, a epidemiju je zabilježio i splitski list *L'Avvenire*²¹ U ovoj odluci o zavjetnoj procesiji zabilježeni su podaci o splitskim bratovštinama koje su djelovale u predgrađima Lučca i Manuša, zanimljiv je sastav i raspored sudionika procesije, a kao posebnu zanimljivost ističem podatke o topografiji Lučca kuda se kretala procesija. U ovom kontekstu se spominje i zaboravljena crkvice sv. Josipa, danas položaj sv. Klare. (Za ovaj položaj sačuvan je u starih Lučana naziv Osibovo, a položaj uz današnju Gundulićevu ulicu Podosibovo.)

U prilogu br. 3 donosim sadržaj Pravilnika bratovštine sv. Roka u Splitu iz 1947. g. Koliko je meni poznato, ovo je jedini pravilnik jedne splitske bratovštine proglašen neposredno poslije rata, u vrijeme kad su se splitske bratovštine borile za opstanak. Pravilnik je dobrim dijelom po sadržaju kompilacija matrikula splitskih bratovština iz 19. stoljeća prilagođen tadašnjim danima kada su splitske bratovštine pale u — biti ili ne biti. Odsada se uprava bratovštine često naziva Upravom grobnicâ sv. Roka.

Odredbe stare matrikule iz 1762. g. i Pravilnika iz 1947. g. s pravnog gledišta danas više nikoga ne obvezuju, ali u cjelini zaslužuju punu pažnju kao dokumenti iz prošlosti Splita, a matrikula iz 18. st. zaslužuje posebnu pažnju kao jezična zanimljivost iz splitskog govornog prostora iz vremena mletačke uprave.

U ovoj radnji kult sv. Roka zabilježili smo u njegovim crkvama na Peristilu i Lučcu, u kapelama u Lazaretu i u bolnici »Firule«, kao drugog titulara u crkvi Gos-

²¹ Bisk. ordinarijat N° 1478 od 13. VIII. 1877; *L'Avvenire*, N° 139, 21. XI. 1877, članak *Stato di evidenza sul vajuolo* donosi i podatke o umrlima.

pe o' S'oca i danas u novoj župnoj crkvi sv. Roka na položaju između predjela Lučca i Manuša. U ovim sakralnim zgradama nalazile su se svečeve slike na retabulama oltara, a u bolničkoj kapeli na »Firulama« bio je kip akad. kipara Ivana Rendića, danas u depozitu Galerije umjetnina. Možda će se odljev ovog kipa jednom naći u krugu župne crkve sv. Roka na Manušu.

Najstrašnija kuga u Splitu s početka 17. st. ovjekovječena je na oltarnoj pali sv. Roka iz 1610. g., rad poznatog slikara Palme Mladega za župnu crkvu u Pučišćima. Na slici je lik sv. Roka iscjelitelja bolesnika. Na slici »u obrisu grada prepoznat je Split. Veliki zvonik sv. Duje diže se usred utvrđenog grada čiji se bedemi i kule dobro vide jednako kao i dva polukružna gata u luci. Ovakav Split dobro nam je poznat s grafika druge polovine 16. stoljeća, među kojima se naročito ističe ona iz Camotijeve »Isole...« iz 1571. g.... I poluotok Bačvice (danas Katalinića brig) prepoznatljiv je sa svojim dragama i rtovima, a na njemu se, nadohvat grada, smješta maleni, ali značajan prizor sahranjivanja mrtvih tjelesa. Eksplicitan i jasan prikaz grada s umirućima pred njim te lik sv. Roka, sliku može povezati uz pojavu kuge u Splitu s početka 17. st. od kojih je posebno bila teška ona iz 1607. g. kada je od travnja, kada se pojavila, do prosinca, kada je zabilježen posljednji slučaj, umrlo preko 2800 stanovnika ranije bogatog grada s 4223 žitelja... Nije slučajno da svetac i njegov štićenik stojeći na bračkom tlu povezuju otok i Split, bilo stoga što je kuga preko Splita stigla i na Brač ili zato što se netko od nje spasio bježeći na taj otok. Ostaje neosporno da je na slici naslikan jedan od ranijih prikaza Splita koji je Palma Mladi radio po grafičkom predlošku, poštujući narudžbu nepoznatog naručitelja da na zavjetnoj slici povodom kuge i geografski lokalizira događaj uz prikaz Splita i Brača. Slika tako dobiva svoj društveni i povijesni okvir i točniju dataciju.«²²

S našom bratovštinom sv. Roka doseljen je ovdje na Lučac i Manuš kult svetaca iz Grada (sv. Dujam, sv. Rok, sv. Sebastijan, sv. Barbara, sv. Špiridion), a iz Poljica popovi glagoljaši donijeli su sa sobom sv. Juru. Lučani i Manušani, s bratovštinom koja se doselila iz Grada, pripadaju gradskoj vjerničkoj zajednici, a po liturgijskom staroslavenskom bogoslužju pripadaju glagoljaštvu hrvatskih Poljica.

P R I L O G 1.

ISTUMACENIE
CAPITULI
KOISE VSDARSE V OVOJ
MATICULI
KOI BIHU PONOUGLENI IZ STARE
MATICULE
Vcigniene G: Gosp: MCCCCLI na VI
Miseca Augusta i Nadostaieni od
Pomie Xupana

²² Povratak Palme Mladega, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture, Split 1988, str. 8.

MARCA CRAGHICHA sg i gosp
ouimi SUDCI i suogliom sue osta
le Brachie
na IV Miesece Nouembra
G: Gosp:
MDCCLXII

Fratelli	
Marco Craghich	Pietro Giacasa
Stefano Todorich	Francesco Harxich
Tomaso Lisicich	Zuane Giuradinouich
Zuane Duplancich	Luca Carstulouich
Francesco Couacich	Sig: Dott ^r : Antonio Carunchio
Francesco Glicouich	Antonio Midoleo
Marco Vessanouich	Francesco Sirotcouich
Francesco Nouaconich	Zuane Sirotcouich
Zuane Setco	Zuane Bura
Zorzi Glicouich	Taddia Barich
Zuane Seguich	Vicenco Nisich
Paolo Rogie	Antonio Zulich
Paolo Duplancich	Antonio Duplancich
Antonio Ozretich	Zuane Rogie
Pietro Vucxich	Pietro Culich
Andria Aglinouich	Michiel Duplancich
Antonio Glicouich	Zuane Iuanisseuich
Gerolamo Goich	Pietro Nixich
Luca Zorich	Pietro Ozretich
Zuane Giacasa	Steffano Zulich
Girolamo Duplancich	Antonio Claich
Pietro Claich	Doimo Ruxich
Michiel Nachich	Pietro Carstolouich
	Zuane Semich

Nella qual Congrega fu posta parte dall'antedetto Zupano di riformare l'antica Madregola, con aggiungere quelli Capitoli, e pene che sembrasse piu conferenti all'integrita della Banca per il miglior douto seruicio del menzouato Luoco Pio.- Qual parte letta e Balotata ebbe pro (uoti) 42 C(ontro) -0-

(Sadržaj matrikule na talijanskom jeziku izostavljam, pisan je u kurzivu XVIII. stoljeća na petnaest papirnih listova, sadrži 19 kapitula u izvornom tekstu iz 1762. Kapitul br. 20, također na talijanskom jeziku, dodan je 1835.)

V Ime Otza, i Sina, i Duha Suetoga, Amen.

Oudi pocimgniu Zaconi alli Zapovidi od Bratimschine alliti Bratimih od Crikue S: Rocca od Lusza, koih odluka alli Zaconi od istih Bratimih illiti Bratimschine iesu vcinili, i naredili. Paruo na Slau' nasega Gospodina Isukarsta Boga Suemoguchiega i gniegoue Maike vazda Divize i Slaunoga i S. Rocca iza spasenie Dus nasih dabise sahranile i pridrusile u Slau Vicougniu po Molituah S. Rocca koi pribiua i Kragliuie u Slaui Vicougnioh v Vike Vikon Amen.-

POGLAVIE I

Naipria ochiemo i narediemo da nas Xvpan illi Svdaž koi budu obrani od iste nase Bratinschine moxe suachi od gnih toli sam koliko viedno drugon koi bude v Offiziu suditi suakoga od nasih Bratimih do duadeset soldinich suaki pu koi fali.-

POGLAVIE II

Takoier akobi koi netia poslusati, i neotia platiti recenu osudu nasemu Xvpanu alli Svdcem ochiemo da rečeni neposlušnich bude darxan platiti drughich soldinich duadeset v komun nase Scule olis onoga sto bude sudien od nasega Xupana alli Svdaž akobi paka oduechie bia neposlusan ochiemo da bude v nasu slobod istiratiga od iste nase Scule.

POGLAVIE III

Takoier ochiemo akobi koi od nasih Bratimih bio sasizan i opsoua drugoga suoga Bratima s bestemiami ali sdruhimi sramotnimi ričmi, alli koga od gniegoue kuchie. Ochiemo i narediemo da isti kriuz bude osudien od nasih Starisin kakoinse bude viditi po praudi.-

POGLAVIE IV

Takoier oni koi nedoidu pratiti Martuo tilo nasih Bratimih Rotnih da vpadu v penu od jedne libre soldinich duanadeste a nedosausi pratiti tilo Martuo gnegouih domachih koin zuon zuoni da vpadu v penu od jedne libre a nedosausi pratiti tilo Martuo gniegoue domachie dize koin u zuoni brezaiu da vpadu u penu od soldini duanadeste.-

POGLAVIE V

Takoier ochiemo kada proide suoga Xiuota na Drughi koi od nasih Bratimih bude suaki darxan dati četiri soldina koie ima skupiti nas Xupan sdrusiusih s' onimi koie daie Comun nase Scule, i vlasityh u tolika Posuetilischia akobi moga imati podpuno Redounikou na Sprouodu rečenoga priminutoga Bratima, akoli ne koliko moga bude pria i pomankausi Xupan s' nepomion da vpade u penu od tri libre. A oni Bratim koibi pomanka dati sgorerečena četiri soldina u vrime od osam dana da upade u penu od druga četiri soldina.-

POGLAVIE VI

Takoier ochiemo nas Poglavica alliti Xupan bude darxan cinit rechi na spize nase Bratinschine suako Godischie četiri Misse toiest na parui dan Korizme na dan S: Rocca nasega Oduitnika, na vspomenutie suih Virnih Martuih, i na dan S. Sebastiana, na koje Misse imadu doiti sui nasi Bratimi, i koi ne doide prez zaconite zaprike da vpade u penu od jedne libre soldinich duanadeste i akobi Xupan pomanka cinit rechi koiu od recenih Mis da vpade u penu od libar pet.-

POGLAVIE VII

Takoier ochiemo akobi koi od nasih Bratimih priminuo vanka ouoga Grada a biobi u gniegouoi Darxau darsani nasi Bratimi xdribaste meguse onoliko kolikobi zado-uoglno bilo za poiti dignutga akobi oui bio Bogat na gnegouie spise, acolibi bio ubog da idu na spise nasse Scule, i pomankausi koi od onih komu bude naredieno da vpade u penu od libar sesnadeste.-

POGLAVIE VIII

Takoier ochiemo kada doide pisatise koi izuanka za nasega Bratima nemose biti priat prez voglie od dua dila balot koga priamsi ima vdiglie platiti iednu libru, i çetiri soldina za gnegouo dobro vlasische olis darouschine u gnegou oblast, i obslucixiti suake stuari Starisinstua, i Slusbu kako çine ostali nasi Bratimi.-

POGLAVIE IX

Takoier ochiemo kada proide s' ouoga na drughi Xiuot koi od nasih Bratimih, i otechise pisati na gnegouo misto koi od gnegoue Kuchie ima udiglie platiti soldinuh duanadeste za gnegouo dobro vlasische.-

POGLAVIE X

Takoier ochiemo da niedan moxe bisti priat za nasega Bratim koi nie uridan vzdaxati suako Starisinstuo nase Scule.-

POGLAVIE XI

Takoier ochiemo kada bude obran nas Starisina illi Xupan i nebi ktia priati gnegouo Starisinstuo bude darxan platiti Ducat deset od sest libar i çetiri soldina suaki Ducat to iest libar sesdeset i dui, i nakon dua Godischia moxe biti iznoua obran; i acobi koi od Sudaz alli Gastaldi nebi ktia priat da Sudaz bude darxan platiti Dukat pet od sest libar i çetiri soldina suaki Ducat to iest trideset i iednu libru a nektuuchi Gastald priat da bude darxan platiti libar pedeset.-

POGLAVIE XII

Takoier ochiemo da nemosce nas Xupan uçinit niednu tratbu priko reda obicainoga hoia prolazi libar deset brez podpune voglie nasih Bratimih illi od dua dila Balot, i vçiniusi inako tratbu hoiu bude uçiniti neka bude na gnegou konat nitmuse ima podobriti niedna stvar.-

POGLAVIE XIII

Takoier ochiemo dase nemoxe vstanouitit niedna stvar u' nasoy Sculi brez podpune voglie od nasih Bratimih alli naimagne ne priztanu dua dila Balot.-

POGLAVIE XIV

Takoier ochiemo kadase bude çiniti nase Scupschine da nemogu dolaziti Xene, ni Ditza.-

POGLAVIE XV

Takoier ochiemo kada bude skupiena nasa Skupustina da niedan ima gouoriti brez dopustiena Starisin pod penu od çetiri soldina i komu bude dopustieno gouoriti da nitkormu ima priuzeti riç penu od çetiri soldina, i tako iedan ima gouoriti, i vztanoutise Suari od nase Scule.-

POGLAVIE XVI

Takoier ochiemo nahodechise mnoghe Xene meu nami koie imadu Muxe, i Sine, i oni nedostogiauchise dohoditi na nasse Blagdane Scupstine ni slusiti na druge nasse Officie. Ochiemo i narediemo da nismo mi darxani poiti na gnioe sprouode, ni na niednoga od gnihoue kuchie nego samo na nasu Sestrimu.-

POGLAVIE XVII

Takoier ochiemo akobi koi pomankao doiti na nasu Scupstinu kadamu bude zapouuidieno od Gastalda pod penu od librize voska da vpade u penu od iedne libre i du-anadeste soldina.-

POGLAVIE XVIII

Takoier ochiemo kada proide s' ouoga na drughi Xiuot koi od nasih Bratimih alli koi od kuchie gniegoue gnihova telesa imadu biti nosena od nasih Bratimih kome bude zapouuidieno od nasih Starisin, i nechtiuchi poslusati bude u oblast gnohouj sudityh kako inse bude viditi po praudi.-

POGLAVIE XIX

Takoier ochiemo da niedan Starisina moxe obrati, ni prominit Scriuana brez vog-lie nasih Bratimih, a oui bude poturdien od istih nasih Bratimih.-

Adi 15 Decembre 1762

L'Illmo sig: Antonio Dolfin Co: Capt^{no} di Spalato... etc.

(U nastavku gradski pisar je ispisao službenim talijanskim jezikom tekst kneževa odobrenja, a knez A. Dolfin uza nj se potpisao vlastitom rukom i popratio ga gradskim pečatom s glavom lava sv. Marka.)

(Poslije službena kneževa odobrenja na slobodnim listovima unesene su dopune matrikule iz XIX. st. koje prate redosljed poglavlja hrvatskog teksta matrikule. Dopune su iz vremena austrijske administracije.)

Poglavje XX

Takojer ochemo da nijedan od bratimi moxe zaiskat luminarie prija nego da alli plati napoj.

Poglavje XXI

U dan 10 Jugna 1838 po vogli sve brache bi potvargeno da na priminuchiu svakoga bratima starescine imadu datti od scule 20 S. Misa za dusu negovu.

Poglavje XXII

U dan 1 Agusta 1841 po odredbi sve brache bi potvardjeno da kojikod u vrime godine neplati napoj daga prolazi luminarii od onne godine.-

Poglavje XXIII

Dan 20 Aprila 1856 = Od sve brativštine bi utvardieno, da na smarti xene braske imaduse kupiti dinari i činiti rechi za svaku 10 misa nadostavivši od skule što se neskupi po brachi, a bratimim i sestrima koje umru prez xene illi muxa imase nadostaviti zgor rečeni 10 misa k' misam običajnim za bratima.

Poglavje XXIV

Dan 8 Febrara 1860 = Sidechise započeto prezredje od strane line brache u sprovo-dim, a to iščekavši vrime nachise na sprovodu samo kad se štije lišta; za dvignuti takovu nepodobnost, bi utvardjeno od sve bratimchine da starešine imadu doniti vosak hod huche marza koliko bratima toliko kogamu drago braske obitili, i toti razdilitiga brachi a ne posli; svi oni kojise najdu prez sviche kadse štiti bude lišta, bitiche ubilixen hako da nije bijo na sprovodu.-

Poglavje XXV

Dan 21 Febrara 1864 = Budućise sku(pi)li Bratja u ovi dan Ušćapne Nedilje u kuću za tu svrhu određenu i budući jedan od Bratimi napomenuho; da kako vidise nevo-lja u nikim hućam, i teška bolest patule u kojim nemorese pristupiti i datti pomo-ći, i smart naglo naskoči; tako da akobi Bog učuva kojem našem bratimu illi ko-mugod od njegove Obitili priskočila ova nemoć, da naša skula ima učinitimu skri-nju od pokopanja i potrošiti u isto vreme za one koiga imaju nositi; a tkomu Poštovane Stare(ši)ne budu zapoviditi imadu iskopatimu greb običajno, neposlu-šavši bitchedu stavljeni pod penu; kako bude po razlogu i pravednosti. Proštiveno ovo bi utvrdjeno i ustanovitjeno od sve bratje jednoglasno, da od sada u napri-dak imase podpuno ispunjati i obluživati. Učigneno pod Županom Martinom Ba-rića pga Mije, Sucima, Odabranim Božom Rojom, poreguli Šimunom Vešanović-ha; Prokuraturom Andrijom Ozdretića.

Ja Ivan Kukoč pga Stipana pisa

Poglavje XXVI

Dan 24 Otopra 1869. Nedilja od Ušćapa,

Budućise običajno Braća sakupila u za tu svarhu odredjenu, došastjem Gosp: Župnika, i od istoga bi napomenuto, da od sada u naprid svaki mladi Bratim, oli sestrima, kojibi imali želju i odluku upisatise ili remetiti u našu skulu ima parvo svega primiti S: Sakramente od Ispovidi, i Pričeštjena, kaka pravi dobri Karštja-nin, pa prikazatise pošt: Starešinam i Bratji za daga ubiližu u broj ostali Bratimi, inakije nipošto neće biti primljen, ni imenovan od Starešinah.

(Poglavlje -?-)

Dana 17 otopra (1875) odlučise starešine skupom Bratja, da u naprid na Svetkovi-ne 7 Žalosti B.D.M. kojese svetkuju u ovoj Crkvi za častit pivače u obe Svetkovine da skula prolazi fiorina 4 četiri G.1875.

(Na kraju talijanskog teksta matrikule na slobodnim listovima unesene su do-pune matrikule, i to poglavlja 24 i 25 koja kronološki slijede za prije donesenim 23. poglavljem ili vjerojatnije prije 20. poglavlja.

Poglavje XXIII

Takojer ocehiamo i naredijemo mi sva Bracchia, da kada occhiemo činit nasse Of-fiziale, i poklesmoij učinili, onij koj nebi ktio primiti svoje Officjalstvo, hocchie-mo da plati libar pet od mali L 5, i da bude iznova opet potvargen u gnegovo Offici-jalstvo u komusmoga bili učinili, alli obrali.

Poglavje XXV.

Takojer occhiemo i naredijemo mij svi Brattimi zajedno od Skule Slavnoga i Pri-slavnoga S^a: Roka, da kadabise dogodilo sto Bogh saćuva da jedan Brattim izbijo-bi d(r)ugoga Brattima rotnoga, ochiemo i ovako dospijemo da oni koj krivaz bu-de, da nikada u vike vechie nebude nasc Brattim, i akobise koj od Brattimi molio za gnega, da ni onij nebude vecchie nasc Bratim dokle ne plati drugo primgliengie, i ovo da bude gliubav, dobrostivost, i dobro milosardje megiumami. Issukarst budi zaffaglien po sve Vike, Vikov. Amen + + +

(Poglavlje »od tunige«)

Na Genara 1872 Nedilja od Ušćapa, skupivši se po običaju bratja u kuću za tu svarhu odredjenu i napomenuvši Marin Čulić sudac veli, dabi podobno bilo za uresniji skup Bratski u združenju sprovodi Bratima, i Sestrima, i svim procesiunim godišnjim, i za odalečiti nepodobni običaj od skitanja, i razlučenja Bratimi, svićam gorućim navlastito u dan Veloga Petka, dase imadu učiniti tunige, skupno bratja potvardiše naredbu; Ali svidivši se P(oštovane) Starešine na okolovštinu i potrebe niki Bratimi da nisu u stanju odma za zadovoljiti želji njihovoj i ostale bratje, odlučise da svi oni koji nebi mogli do veloga Petka učiniti dase odma i danas prijave starešinam a oni od azne Bratske učinićedu oni broj tuniga za onu bratju koji neimadu, Sugovorom da šta oni stroše onoće i platiti; jedan dio kada primi tunigu, a ostalo do svarhe njihove službe; trošak neće biti velik na ova biti okolo 4 fio: i unaprid u procesiunim bitće skula S. Roka pod Barjakom S. Petra, i pasum bitće razlikovana od drugi skula. Bratima udovice koje neimaju Muške glave za nosit tunigu daćedu u skulu u jaspri onoliko koliko bude zapadat tuniga, a u prigodi od smarti bitćedu pratjene u tunigan običajno kako vladaju i uzdaržu druge skule.

PRILOG 2.

Za vikovito spomenutje Procesiuna Sga Roka

S dopuštenjem Prisivitloga i Pripoštovanoga Biskupa ove Države Pragospodina Marka Kalogjera da na šesnajst (16) Kolovoza 1876. iljadu osam sto sedamdeset i šest započne se činiti zavitom najprvo pučko proizhodjenje (:procesiun:) s' prilikom S: Roka, odvitnika i branitelja kužnog pomora.

Radi česa, ovaki blagdan bi isprosen s nastojanjem sadašnjega vridnoga Župnika Lušca i Manuša Mnogo Poštovanoga Gospodina Dⁿ Jozipa Zuliani splietćani, i s' njgovom upravom pridružiše se sadašnje Starešine Bratimštine Sga Roka to jest: Lovre Puizina Župan — Duje Dvornik Veli Sudac — Luka Dumanić Mali Sudac — i Andria Krstulović Opara Prokurator — i Ivan Kukoč tajnik; — i od lajnske godine Starešine: t:j: Marko Roje, Mate Roje, Ante Boljat, i Mijo Šegvić s dogovorom sviju ostalih poštovani Starešina Bratimštine S: Petra, S: Kate, S: Lovre, S: Jozipa, i Glavari i starci Varoša Lušca i Manuša, i baviose srdačno za ovi posao između sviu Marin Čulić Koze pok Jakova, jednoč starešina S: Roka, i to njegovu domoljubno potaknutje i nastojanje bi u obće uhaljeno.

Na ovakovo čestito i priželjenu zgotu bogomilno proizhodjenje, bilisu dozvani od rečeni Starešina S: Roka na 16 Kolovoza, na 6 uri po podne Bratimštine poglavite t:j: S. Petra, i ostale gori imenovane, također Kalunici stolne Crkve i Misnici koji dobrovoljno dogioše najlipšim ruhom i zvidom (planitom) odiveni i piesme na povhalu S. Roka pievajući, i Redovnici od Manastira jednoga i drugoga reda.

I evo uputise neizbrojno mnoštvo puka uredno hodeći dva i dva svićami u ruci pod zavitim barjakom S. Roka, i drugi poglavara S. Petra, ter jednoglasno pievajući pievaše piesmu S. Roka, ostali odgovaraše, napridujući procesiun kako slidi:

I^o. Zastava pučka sa slikom S. Roka i dvi stanice,

- II°. Križ siromaškog zakloništa sa dicom istoga.
- IIIe. Zastava S. Petra bratimštinom i četiri stanice.
- IV°. Glazba (Mužika) kadse može imati: /
- V^o. Zastava sa Fratri S. Frane, Dobroga i S. Dominika.
- VI°. Propetje veliko S. Petra sa Klerom.
- VII°. Kip S. Roka nosen od četiri Starešine njegove bratimštine.
- VIII°. Posvetitelj obučen s' plastom držeći relikviu, medju djakom i podjako-
nom u tunicelam.

Dilećise od Crkve S. Roka niz put kuće Meštra Ante Ozdretić, krenuvši sridom ovoga Varoša do na vrh ceste, gdi kod Crkvice S. Jozipa bijaše pucanje maškula, a niz iste Crkvice slidjaše proizodjenje istom cestom, i prid Župniškom Crkvom gdi pucaše drugi maškula, a uzhodeći uza kuće Čulića do vrh puta pram Crkvi S. Odviti-
nika kroz ulicu bratje Viskota baš istoj Crkvi. — Ovi srićni i blaženi dan, prozori svihu kuća ovog Varoša biahu urešeni i svilom prikriiveni i visahu izvrstne prilike svetaca, venci i barjaci, i ulice posute svakim mirisnim cvitjem, a po raskrižju bijaše postavljen dugi redak zeleni svodovah mnogobrojnim, i sve to činjaše nakit milinskoga utiska i proglednicu vrlo krasnu.

Svršivši procesiun i položivši kip S. Roka na svoje misto, bi dan blagoslov Sakramenta svelikom ugodnoštu i svetim veseljem svega puka Splitskoga i naroda Krštjanskoga, koji blagdan ovakove blažene uspomene pravljaćese i u napridak spomoću Božjom i S. Roka, ako budu Starešine i bratimi S. Roka dobavili sve to već potribu za ovu dohodeću Svetkovinu, i raširiti sagristiju kakosuse obetali na 3. Srpnja God: 1876, kod Prisvitloga Biskupa, i to za imati Dekret za u vike. Njemu čast i vlastita radost, i dika puku Lušca i Manuša, i Bogu uhala, i S. Roku koi poda-
doše istu godinu obilatuu intradu.

PRILOG 3

PRAVILNIK

Bratovštine Sv. Roka u SPLITU, Rajon Lučac

Poglavje I.

Ime i svrha bratovštine

1.

Društvo se zove: Bratovština sv. Roka; sjelo mu je u Splitu, rajon Lučac.

2.

Svrha ove bratovštine:

- a) Sprovoditi i brigati se oko ukopa bratima,
- b) Pomagati u nevolji i bolesti bratima, ako je u nevolji,
- c) Umložavati i uzdržavati mir i Bratimsku ljubav,
- d) Uzdržavanje imovine i brinuti se za napredak iste.

3.

Za postignuće ove svrhe potrebni su sljedeći prihodi:

- a) Upisnina što će ju određivati Upraviteljstvo,
- b) Članarina (napoj) ustanovljen svake god. od skupštine glavne,
- c) Svote određene za ukop u bratsko groblje, onih koji nisu bratimi,
- d) Razni radovi i drugi prihodi od pokretnih i nepokretnih dobara, koje pripadaju Bratovštini,
- e) Globe koje odredi godišnja skupština za bratima koji ne vrši dužnosti.

P o g l a v j e I I .

Članove Bratovštine i uvjeti primanja

4.

Svaki katolik rajona Lučac ili rođen u rajonu Lučac i podanik F.N.R. Jugoslavije može postati bratim:

- a) ako je osoba dobra ponašanja i neporočan,
- b) ako je navršio 18 godinu,
- c) ako plati upisninu što ju odredi Upraviteljstvo.

5.

Tko želi postati bratim

- a) Tko želi postati bratim, mora da prikaže pismenu molbu Upravi,
- b) U slučaju da Upraviteljstvo ne primi molitelja kao bratima, treba da mu se o tome izda pismeno obrazloženje (odluku) proti kojoj ima pravo žalbe na glavnu skupštinu, koja konačno odlučuje,
- c) Stariji sin pokojnog bratima ima pravo upisa na mjesto svoga pokojnog oca, bez da plati ikakvu upisninu.

P o g l a v j e I I I .

Dužnosti i prava članova

- a) Prisustvovati sprovodima bratima i sestrima članova njihove obitelji,
- b) Izplaćivati članarinu (napoj) kako određuje pravilnik i sve druge doprinose koje bi po potrebi skupština odredila,
- c) Dolaziti na obične i izvanredne skupštine,
- d) Vladati se kao čestiti građanin i vršiti bratske dužnosti,
- e) Prisustvovati svi skupštinama, učestvovati raspravama, da bira i da bude biran,
- f) Ima pravo određivanja o primanju novih članova,
- g) Ima pravo da bratovština učestvuje njegovom sprovodu, kao i njegove obitelji, da mu se dade lijes i ostalo, te da budu pokopani u bratskom grobištu.

P o g l a v j e I V .

Kad će biti izključen iz Bratovštine bratim

- a) Kad bratim ne vrši dužnosti sadržane u ovim pravilima,
- b) Kad postane poročan i bude osudjen,
- c) Kad se pokaže neposlušan ili opsuje Upraviteljstvo Bratovštine.

Poglavje V.

Starješinstvo ili Upraviteljstvo Bratovštine

6.

Starješinstvo ili Uprava Bratovštine sastavljena je ovako:

1. Veliki sudac ili Presjednik, 2. Mali sudac ili podpresjednik, 3. Prokurator ili Tajnik, 4. Župan ili blagajnik.

Ovoma su dodijeljena tri odbornika (gaštalda).

7.

Članovi Upraviteljstva služe besplatno.

- a) Upraviteljstvo se bira svake godine na glavnoj godišnjoj skupštini,
- b) Starješine imaju pravo pod svoju odgovornost izdati u prigodama prema potrebi kakvu izvanrednu naredbu, koja bi bila korisna za bratovštinu, ali moraju na prvoj skupštini da razjašnjene bratimima,
- c) Starješine imaju pod svoju odgovornost sva dobra bratovštine, stoga sve štete i pomanjkanja, koja bi nastala njihovom nemarnosti za vrijeme službovanja, morat će se od njih nadoknaditi,
- d) ako netko prestane biti članom starješinstva zbog opravdanog razloga, u roku od mjesec dana ima se birati drugi,
- e) O nijednom važnom poslu ne smije samo jedan član Starješinstva odlučivati, nego sporazumno sa Presjednikom sazove ostale članove Starješinstva i skupa donese zaključke,
- f) Blagajnom Bratovštine rukovodi blagajnik (župan) koji za nju i odgovara.

Poglavje VI.

O skupštinama

8.

- a) Skupština može biti glavna godišnja i po potrebi vanredna, a mora se uz dnevni red bar tri dana prije javiti,
- b) Da se skupština može održati, mora biti prisutna polovica upisanih bratima, u slučaju da nije tako, Presjednik odgađa skupštinu do osam dana, a onda odlučuje kojimu drago broj prisutnih.
- c) Za pravovaljanost svakog zaključka potrebna je natpolovična većina glasova prisutnih bratima.

Poglavje VII.

Imetak Bratovštine

9.

O svom pokretnom i nepokretnom imanju što ga Bratovština ima i uživa, sastaviti će se tačan imovnik (inventar), koji će čuvati i popunjavati Starješinstvo. Na zahtjev bratima pri glavnim skupštinama bit će dat na pregled.

Poglavje VIII.

O razmiricama u Bratovštini

10.

Kada bi medju bratimima nastala kakva prepirka ili nesuglasica, prijavit će se stvar na saslušanje Starješinstvu da dokrajči neslogu. Ako to ne bi imalo uspjeha, izabrati će se na skupštini časni sud od tri člana, koji će nastojati da neslogu dokrajči.

Poglavje IX.

O promjenama pravilnika

11.

Promjeniti pravila može se samo na zato zvanj skupštini, ako je prisutno dvije trećine upisanih bratima.

Poglavje X.

O raspustu Bratovštine

12.

- a) Bratovština će se raspustiti ako to zaključče 3/4 upisanih bratima na zakonitoj skupštini ili usljed naredena Upravne vlasti.
- b) U slučaju da se Bratovština raspusti po sebi ili od Upravne vlasti poslije tog vremena sav imetak u isti čas pripasti će »Zakladi Bratovštine sv. Roka za uzdržavanje bratimskog grobja.

Poglavje XI.

Zaglavak

13.

Ovaj pravilnik bit će važan čim bude potvrđen od Upravne Vlasti.

14.

Ovaj pravilnik podnaša se na odobrenje Upravnoj Vlasti.

Upravni odbor Bratovštine sv. Roka, rejon Lučac

Presjednik	Kuzmanić Paško pok. Bartula
Pod predsjed.	Kuzmanić Ante pok. Paške
Tajnik	Duplančić Frane pok. Marina
Blagajnik	Ozretić Kaja pok. Ante
Odbornici	Krstulović Mijo pok. Tome, Petrić Vicko pok. Ive i Duplančić Mirko pok. Ante

Tajnik

Presjednik

Split, 1. II. 1947.

Perislav Petrić

ST. ROKO'S (ROCCO) BROTHERHOOD AT SPLIT IS 540 YEARS OLD

(Summary)

The renewed matricula of St. Roko's Brotherhood at Split from 1762 refers to the old matricula from 1451, unfortunately not preserved. The 1762 manuscript has been preserved both in the official language of the Republic of Venice and in the Croatian vernacular. Particular attention should be paid to the latter as it is a linguistic document of the Split's Croatian linguistic milieu at the time of the Venetian government and the official Italian language.

The author compares this matricula with the renewed St. Mihovil's (Michael) brotherhood matricula in the City (Grad) written also in 1762 in both languages by the same scribes. Most of the rules in the books of regulations are identical or similar. They make it possible to study the origin of the variants in the Split books of regulations.

Enclosed is the book of rules of St. Roko's brotherhood from 1947, which is the only one of the Split brotherhoods issued in the post-war period when the brotherhoods as lay associations of citizens were not welcome.